KOHTUJURISTI ETTEPANEK
NIILO JÄÄSKINEN
esitatud 7. juulil 2011[1]

I. Sissejuhatus

1. Käesolevas eelotsusetaotluses, mille on esitanud Hof van Cassatie (kassatsioonikohus) (Belgia), palutakse tõlgendada nõukogu 27. juuli 1994. aasta määrust (EÜ) nr 2100/94 ühenduse sordikaitse kohta,[2] mida on muudetud nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrusega (EÜ) nr 873/2004.[3]

2. Käesolevas kohtuasjas peab Euroopa Kohus tegema otsuse konkreetsete probleemide kohta, mis kerkivad intellektuaalomandi üldisemas valdkonnas seoses ühenduse sordikaitsega, eelkõige mis puudutab erinevat kaitsekorda, mis on selles määruses ette nähtud paljundamismaterjali osas (käesoleval juhul õunapuud „Nicoter") ja koristatud materjali (käesoleval juhul õunad „Kanzi") puhul.

3. Euroopa Kohtul palutakse vastata küsimusele, kas ühenduse kaitse alla võetud sordi omanik võib tugineda vastavalt määrusele nr 2100/94 oma ainuõigustele, et esitada õigusrikkumise tõttu hagi kolmandate isikute vastu, või tuleb vastupidi asuda seisukohale, et tema õigused on lõppenud, kui litsentsiaat müüs ühenduse kaitse alla võetud sordimaterjali kolmandatele isikutele, kohaldamata nende suhtes piiranguid, mida oleks pidanud kohaldama litsentsilepingu alusel, mis oli sõlmitud litsentsiaadi ja ühenduse kaitse alla võetud sordi omaniku vahel.

II. Õiguslik raamistik

A. *UPOV 1991. aasta konventsioon*

4. Rahvusvahelisel tasandil on sordikaitse reguleeritud 2. detsembril 1961 allkirjastatud ja 1991. aastal muudetud konventsiooniga (edaspidi „UPOV 1991. aasta konventsioon"). Euroopa Ühendus ühines selle

1 – Algkeel: prantsuse.

2 – EÜT L 227, lk 1; ELT eriväljaanne 03/16, lk 390 (parandus EÜT 2001, L 111, lk 31).

3 – ELT L 162, lk 38; ELT eriväljaanne 03/45, lk 178; edaspidi „määrus nr 2100/94".

konventsiooniga 2005. aastal.[4] Ühenduse õigusnormid on tugevasti sellest konventsioonist inspireeritud.

B. *Määrus nr 2100/94*

5. Määruse nr 2100/94 põhjendus 14 on sõnastatud järgmiselt:

„ühenduse sordikaitsel peaks olema ühtne mõju kogu ühenduses, seetõttu tuleb täpselt piiritleda omaniku nõusolekut eeldavad äritehingud; enamike riiklike süsteemidega võrreldes tuleks kaitse rakendusala laiendada sordi teatavale materjalile, et võtta arvesse kaubavahetust väljaspool ühendust asuvate riikidega, kus puudub sordikaitse; õiguste lõppemise põhimõtte sisseviimine peab tagama, et kaitse on proportsionaalne".

6. Määruse nr 2100/94 artikli 11 lõige 1 sätestab:

„Isikul, kes sordi aretas või avastas ja arendas, või tema õigusjärglasel (mõlemad edaspidi „aretaja") on õigus ühenduse sordi kaitsele."

7. Nimetatud määruse artikli 13 lõiked 1–3 näevad ette:

„1. Ühenduse sordikaitse annab ühenduse kaitse alla võetud sordi omanikule või omanikele (edaspidi „omanik") õiguse sooritada lõikes 2 sätestatud toiminguid.

2. Ilma et see piiraks artiklite 15 ja 16 sätete kohaldamist, eeldavad järgmised toimingud kaitstud sordi koostisosade või koristatud materjali (edaspidi „materjal") puhul omaniku luba:

a) tootmine või paljundamine;

b) paljundamiseks ettevalmistamine;

c) müügiks pakkumine;

d) müümine või muu turustamine;

e) eksport ühendusest;

4 – Vt nõukogu 30. mai 2005. aasta otsus 2005/523/EÜ, millega kiidetakse heaks Euroopa Ühenduse ühinemine rahvusvahelise uute taimesortide kaitse konventsiooniga, mida on muudetud Genfis 19. märtsil 1991 (ELT L 192, lk 63).

f) import ühendusse;

g) valduses hoidmine mõnel punktides a–f nimetatud eesmärgil.

Omanik võib seada loale tingimusi ja piiranguid.

3. Lõike 2 sätteid kohaldatakse koristatud materjali suhtes üksnes juhul, kui selle saamiseks on kaitstud sordi koostisosi kasutatud ilma loata ning kui omanikul ei ole olnud piisavat võimalust kasutada nimetatud sordi koostisosadega seotud õigust."

8. Määruse nr 2100/94 artiklis 16 „Ühenduse sordikaitse lõppemine" on nähtud ette:

„Ühenduse sordikaitse ei laiene toimingutele, mis on seotud kaitstud sordi [...] mis tahes materjaliga, mis on loovutatud omaniku poolt või tema nõusolekul teistele mis tahes ühenduse osas, või nimetatud materjalist tuletatud mis tahes materjaliga, välja arvatud juhul, kui sellised toimingud:

a) hõlmavad kõnealuse sordi hilisemat paljundamist, välja arvatud juhul, kui sellist paljundamist on kavatsetud juba materjali loovutamise ajal,

või

b) hõlmavad sordi koostisosade eksporti kolmandasse riiki, mis ei kaitse selle taimeperekonna või -liigi sorte, kuhu asjaomane sort kuulub, välja arvatud juhul, kui eksporditav materjal on ette nähtud lõpptarbimiseks."

9. Nimetatud määruse artikkel 27 „Lepingu alusel antud litsents" sätestab:

„1. Lepingu alusel antud litsentsid võivad hõlmata ühenduse sordikaitset täielikult või osaliselt. Litsents võib olla ainulitsents või lihtlitsents.

2. Omanik võib kasutada ühenduse sordikaitsest tulenevaid õigusi selliste isikute vastu, kellel on litsents ja kes rikub mõnda tema litsentsiga lõike 1 kohaselt seotud tingimust või piirangut."

10. Määruse nr 2100/94 artikkel 94 „Õigusrikkumine" näeb ette:

„1. Omanik võib esitada nõude õigusrikkumise lõpetamise või mõistliku hüvituse maksmise või mõlema kohta igaühe suhtes, kes:

a) sooritab ühenduse kaitse alla võetud sordi puhul ühe artikli 13 lõikes 2 sätestatud toimingu, omamata selleks õigust, või

[...]

2. Igaüks, kes tegutseb tahtlikult või ettevaatamatult, peab lisaks hüvitama omanikule kõnealusest toimingust tuleneva mis tahes täiendava kahju. Kerge ettevaatamatuse korral võib selliseid nõudeid vastavalt ettevaatamatuse astmele vähendada, kuid ometi mitte sedavõrd, et nõue on väiksem kui õigusrikkumise sooritanud isiku poolt sellest saadud kasu."

11. Määruse nr 2100/94 artikkel 104 „Õigus esitada õigusrikkumise suhtes hagi" on sõnastatud järgmiselt:

„1. Omanik võib esitada õigusrikkumise suhtes hagi. Litsentsiaadid võivad esitada sellise hagi juhul, kui see õigus ei ole ainulitsentsi puhul omanikuga sõlmitud kokkuleppes või ameti poolt artikli 29 või artikli 100 lõike 2 kohaselt selgelt välistatud.

2. Igal litsentsiaadil on talle tekitatud kahju hüvitamiseks õigus ühineda õigusrikkumise asjus omaniku poolt esitatud hagiga."

III. Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

12. Põhikohtuasja aluseks olevad faktilised asjaolud, mille puhul on tegemist äriühingu Greenstar-Kanzi Europe NV (edaspidi „GKE") ning J. Hustini ja J. Goosensi vahelise vaidlusega, mille peab lahendama Hof van Cassatie, võib kokku võtta järgmiselt. [5]

A. *Nicolaï NV ja Better3fruit NV*

13. Alustuseks tutvustan rolli, mida etendavad need kaks äriühingut, mis ei ole põhikohtuasja pooled.

14. Äriühing Nicolaï NV (edaspidi „Nicolaï") lõi uue õunapuusordi „Nicoter". See sort annab ainsana õunu, mida turustatakse kaubamärgi „Kanzi" all, kui need vastavad teatavatele kvaliteedinõuetele. [6] Et vältida sordi ja kaubamärgi kvaliteedi langemist, on loodud valikulise turustamise võrguga samalaadne

5 – Tuleb märkida, et faktiliste asjaolude kirjeldus tõstatab mõned probleemid: põhikohtuasja pooled on eriarvamusel mitme faktilise ja õigusliku asjaolu osas; tegemist on kiirmenetlusega ja litsentsiaat (Nicolaï NV) ei ole põhikohtuasja pool.

6 – 2009. aastal oli Euroopas 3 156 000 õunapuud „Nicoter", mis andsid 25 000 tonni õunu. Umbes kolm neljandikku nendest õuntest vastasid kvaliteedinõuetele, mis on kaubamärgi „Kanzi" puhul kehtestatud. Vt *European Fruit Magazine*, nr 12, 2009, lk 6 (vt veebileht www.fruitmagazine.eu).

süsteem spetsifikatsiooniga, mis näeb ette piirangud puu tootmise ning viljade tootmise, säilitamise, sorteerimise ja turustamise osas.

15. Taotlus, mille Nicolaï esitas õunapuude „Nicoter" kohta 27. aprillil 2001, avaldati Ühenduse Sordiameti 15. juuni 2001. aasta ametlikus väljaandes.

16. Selle taotlusega seotud kaitsealuse sordi andis Nicolaï 3. septembril 2002 üle äriühingule Better3fruit NV (edaspidi „Better3fruit").

17. Better3fruit on puude „Nicoter" kui ühenduse kaitse alla võetud sordi omanik.

18. Better3fruit on ka õunte kaubamärgi „Kanzi" omanik.

19. Better3fruit ja Nicolaï sõlmisid 2003. aastal litsentsilepingu (edaspidi „litsentsileping"),[7] mis võimaldab Nicolaïl omandada õunapuude „Nicoter" aretamise ja turustamise ainuõiguse.

7 – Litsentsileping ei ole varustatud kuupäevaga.

20. Litsentsileping näeb ette, et Nicolaïl „[...] on keelatud litsentsitoodet üle anda või müüa, kui asjaomane lepingupartner ei ole eelnevalt allkirjastanud 6. lisas sisalduvat aretuslitsentsi (aretaja puhul) või 7. lisas sisalduvat müügilitsentsi (kaubanduspartneri puhul)".

21. Better3fruit ja Nicolaï vahel 2003. aastal sõlmitud litsentsileping lõpetati 20. jaanuaril 2005.

B. *Põhikohtuasi, mille pooled on GKE ning J. Hustin ja J. Goossens*

22. Kuupäeval, mille üle põhikohtuasja pooled vaidlevad, sai GKE sordikaitsega ette nähtud ainuõigused õunapuude „Nicoter" osas. GKE sai seega Nicolaï asemel litsentsiaadiks.[8]

23. Nicolaï müüs 24. detsembril 2004 7 000 õunapuud „Nicoter" J. Hustinile. Selle tehinguga ei võtnud J. Hustin kohustust järgida

8 – Dokumenti, millel GKE õigused põhinevad, kohtutoimikus ei ole. Näib, et tegemist on litsentsilepinguga, mis sõlmiti GKE ja äriühingu EFC BVBA vahel, kes omakorda oli sõlminud litsentsilepingu Better3fruit'iga, kes on ühenduse kaitse alla võetud sordi omanik.

teatavaid eeskirju seoses õunte „Kanzi” aretamise ja saagi müümisega.

24. 4. detsembril 2007 tuvastati, et J. Goossens müüb õunu nimetusega „Kanzi”. Selgus, et need õunad tarnis talle J. Hustin.

25. GKE esitas J. Hustini ja J. Goossensi vastu hagi. Kiirmenetluse korras kokku tulnud Rechtbank van koophandel te Antwerpeni esimees otsustas 29. jaanuaril 2008, et nii J. Hustin kui ka J. Goossens on rikkunud GKE-le kuuluvat sordikaitse õigust. J. Goossens rikkus tema arvates ka kaubamärgiga „Kanzi” tagatud kaubamärgiõigust.

26. Hof van beroep te Antwerpen (Antwerpeni apellatsioonikohus) muutis selle otsuse oma 24. aprilli 2008. aasta otsusega ära. See kohus otsustas, et J. Hustin ja J. Goossens ei ole pannud toime õigusrikkumist GKE-le kuuluva sordikaitse õiguse suhtes ega rikkunud tema kaubamärgiõigusi, sest litsentsilepingus sätestatud piirangud ei kehti J. Hustini ja J. Goosensi suhtes.

27. GKE esitas Hof van beroep te Antwerpeni nimetatud otsuse peale kassatsioonkaebuse. Hof van Cassatie, kes kahtles selles, missugune ulatus tuleb anda määruse nr 2100/94 artiklis 16 toodud õiguste lõppemise reeglile, otsustas menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule kaks järgmist eelotsuse küsimust:

„1. Kas [...] määruse [...] nr 2100/94 ühenduse sordikaitse kohta [...] artiklit 94 koosmõjus määruse nr 2100/94 artikli 11 lõikega 1, artikli 13 lõigetega 1–3 ning artiklitega 16, 27 ja 104 tuleb tõlgendada nii, et omanik või litsentsiaat võib esitada rikkumise tõttu hagi igaühe vastu, kes sooritab toiminguid seoses materjaliga, mille litsentsiaat on talle müünud või loovutanud, kui kinni ei ole peetud piirangutest, mis on kõnealuse materjali müügi osas kehtestatud litsentsiaadi ja kaitse alla võetud sordi omaniku vahel sõlmitud litsentsilepingus?

2. Kui vastus on jaatav, siis kas selle rikkumise hindamisel on oluline, kas eespool nimetatud tegevuse sooritaja oli või oleks pidanud olema asjaomases litsentsilepingus kehtestatud piirangutest teadlik?”

28. Hof van Cassatie viitab oma eelotsusetaotluses Euroopa Kohtu praktikale, mis käsitleb kaubamärgiomaniku õiguste lõppemist, tõstatades eelkõige küsimuse, kas ühenduse kaitse alla võetud sordiga seotud õiguste lõppemist tuleb või mitte tõlgendada

kitsendavamalt, võttes arvesse ühenduse sordikaitse iseärasusi.

29. Kirjalikke märkusi esitasid GKE, J. Hustin ja J. Goosens, Hispaania valitsus ja Euroopa Komisjon. Ükski pool ei soovinud kohtuistungi pidamist.

30. Põhikohtuasja osas tuleb kohe märkida, et eelotsusetaotluses ei ole täpsustatud, kas Better3fruit esitas või mitte hagi Nicolaï vastu, kes ei taganud, et J. Hustin järgib litsentsitingimusi. [9] Ilmselgelt ei ole mingit lepingulist suhet GKE ja J. Hustini vahel.

ühenduse õigusega sordile tagatud kaitse lõppemist juhul, kui sõlmitakse lepingud materjali kohta, mille litsentsiaat müüs või loovutas kolmandale isikule nii, et rikkus litsentsiaadi ja ühenduse kaitse alla võetud sordi omaniku vahel sõlmitud litsentsilepingus sätestatud piiranguid.

32. Määruse nr 2100/94 kohta on harva esitatud eelotsusetaotlusi. [10] Eelkõige omaniku õiguste ulatus ja ühenduse õigusega sordile tagatud kaitse lõppemine on küsimused, mida Euroopa Kohus pole varem arutanud.

IV. Õiguslik analüüs

33. Tuleb rõhutada, et määruses nr 2100/94 on ette nähtud erinevad kaitsetasemed.

A. *Esimene eelotsuse küsimus*

1. Sissejuhatavad märkused

34. Esiteks on olemas „esmane" kaitse, mis hõlmab vastavalt määruse nr 2100/94 artikli 13 lõikele 2 koostisosi. Koristatud materjali suhtes kohaldatakse aga „teisest" kaitset, mida on küll samuti mainitud artikli 13 lõikes 2,

31. Oma esimeses küsimuses soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et täpsustataks

9 – Litsentsilepingus toodud pikendamisklausli kohaselt on niisuguse hagi kohta otsust tegema pädevad Louvaini (Belgia) kohtud.

10 – Vt 10. aprilli 2003. aasta otsus kohtuasjas C-305/00: Schulin (EKL 2003, lk I-3525); 11. märtsi 2004. aasta otsus kohtuasjas C-182/01: Saatgut-Treuhandverwaltungsgesellschaft (EKL 2004, lk I-2263); 14. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-336/02: Brangewitz (EKL 2004, lk I-9801) ja 8. juuni 2006. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-7/05-C-9/05: Saatgut-Treuhandverwaltung (EKL 2006, lk I-5045).

kuid mis on tugevalt piiratud lõikega 3.[11] Nii et kuigi koostisosad ja koristatud materjal kuuluvad mõiste „materjal" alla[12] artikli 13 lõike 2 tähenduses, on nende kahe kategooria puhul ette nähtud kaitse siiski erinev.

35. Määrusega nr 2100/94 on koostisosade puhul (käesoleval juhul õunapuud) kehtestatud ulatuslikum kaitse kui koristatud materjali osas (siin õunad).[13] Näiteks on omaniku luba artikli 13 lõike 2 kohaselt nõutav õunapuude kui koostisosade turustamise toimingute puhul, kuid õunte kui koristatud materjali puhul on see luba nõutav ainult artikli 13 lõikes 3 ette nähtud juhtudel. Ma märgin, et niisugune vahetegemine sordikaitse valdkonnas ilmneb selgemini UPOV 1991. aasta konventsioonis.[14]

36. Mis puudutab õunu „Kanzi", st koristatud materjali müünud J. Goossensi olukorda, siis tuleb märkida, et ühenduse kaitse alla võetud sordi omaniku luba müügiks või ükskõik missuguseks muuks turustamiseks on nõutav üksnes siis, kui koristatud materjal saadi kaitstud sordi koostisosade ilma loata kasutamisega ja juhul, kui omanik ei saanud oma õigust seoses nende koostisosadega mõistlikult kasutada.

2. Intellektuaalomandi õiguste lõppemise põhimõte

37. Kuigi õiguste lõppemise põhimõtte täpne sisu on intellektuaalomandi õiguse erinevates harudes erinev, on see põhimõte Euroopa intellektuaalomandi õiguse põhireegel. Selle põhimõtte järgi kohaldatakse juhul, kui

11 – Tuleb märkida, et määruse nr 2100/94 artikli 13 lõikes 4 on nähtud ette ka võimalus sätestada selle määruse rakendus-eeskirjades „kolmandane" kaitse kaitstud sordi materjalist otse saadud toodete suhtes. Niisugust õigusnormi ei ole minu teada vastu võetud ning igal juhul ei ole see küsimus käesolevas kohtuasjas asjakohane. Konkreetselt oleks see „kolmandane" kaitse kohaldatav näiteks mahla suhtes, mis on saadud õuntest („teisene" kaitse), mis pärinevad kaitstud sorti kuuluvatelt õunapuudelt („esmane" kaitse).

12 – Ma märgin, et terminite „koostisosad" või „materjal" kasutamine ei ole määruses nr 2100/94 ühtlane. Vt Würtenberger, G. jt, *European Community Plant Variety Protection*, Oxford University Press, Oxford, 2009, lk 119 ja 120.

13 – Mulle tundub, et õunu, milles on seemned, tuleb pidada „koristatud materjaliks", mitte „koostisosadeks", sest seemneid ei saa otseselt kasutada, et toota terveid taimi, millel on samad omadused nagu kaitstud taimedel. Vt eespool viidatud Würtenberger, G. jt, *op. cit.*, lk 118.

14 – UPOV 1991. aasta konventsiooni artiklis 14 („Aretajaõiguste ulatus") on eraldi toodud paljundusmaterjaliga seotud toimingud (lõige 1), saagiga tehtavad toimingud (lõige 2), kindlaksmääratud toodetega tehtavad toimingud (lõige 3) ja võimalikud lisatoimingud (lõige 4).

õiguse omanik sai majandusliku väärtuse esmasel turustamisel oma ainuõigust kaitstavale kaubale kasutada, nende toodete suhtes vaba liikumise põhimõtet. [15]

38. Liidu õiguses kinnitati seda põhimõtet esialgu Euroopa Kohtu praktikas, mis käsitleb kaupade vaba liikumist ja konkurentsieeskirju, kuid erinevaid intellektuaalomandi õigusi käsitlevad liidu õigusaktid sisaldavad üldiselt õigusnormi, milles sätestatakse see põhimõte. [16] Õiguste lõppemist käsitlev kohtupraktika on seotud peamiselt kaubamärkidega, kuid neid probleeme on arutatud ka muudes kontekstides. [17]

39. Liidu õigusaktid, milles on sätestatud intellektuaalomandi õiguse lõppemine, näevad ette, et see õigus lõpeb, kui kõnesoleva õigusega hõlmatud esemed viis ükskõik missuguses Euroopa Liidu osas turule õiguse omanik või tehti seda tema nõusolekul. Lisaks on nendes õigusnormides tavaliselt kindlaks määratud juhtumid, mil õigus ei lõpe.

40. Lisaks sisaldavad need õigusaktid sageli sätet, mis käsitleb lepingu alusel antud kasutuslitsentse. Näiteks määruse nr 2100/94 artiklis 27 on nähtud ette võimalus anda ühenduse sordikaitsega seotud litsents. Veel lubavad need õigusaktid omanikul tugineda oma omandiõigustele litsentsiaadi suhtes, kes rikub ühte või mitut litsentsilepingus sätestatud tingimust või piirangut. [18]

15 – Vt selle kohta 20. novembri 2001. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-414/99-C-416/99: Zino Davidoff ja Levi Strauss (EKL 2001, lk I-8691, punkt 33); 8. aprilli 2003. aasta otsus kohtuasjas C-244/00: Van Doren + Q (EKL 2003, lk I-3051, punkt 26) ja 30. novembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-16/03: Peak Holding (EKL 2004, lk I-11313, punkt 40).

16 – Vt nõukogu 16. detsembri 1986. aasta direktiivi 87/54/EMÜ pooljuhttoodete topoloogia õiguskaitse kohta (EÜT L 24, lk 36; ELT eriväljaanne 13/08, lk 231) artikli 5 lõige 5; nõukogu 21. detsembri 1988. aasta direktiivi 89/104/EMÜ kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT L 40, lk 1; ELT eriväljaanne 17/01, lk 92), mis tunnistati kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2008. aasta direktiiviga 2008/95/EÜ kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (ELT L 299, lk 25) (vt selle artikkel 7), artikkel 7; nõukogu 20. detsembri 1993. aasta määruse (EÜ) nr 40/94 ühenduse kaubamärgi kohta (EÜT L 11, lk 1; ELT eriväljaanne 17/01, lk 146), mis tunnistati kehtetuks nõukogu 26. veebruari 2009. aasta määrusega (EÜ) nr 207/2009 ühenduse kaubamärgi kohta (ELT L 78, lk 1) (vt selle artikkel 13), artikkel 13; Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. oktoobri 1998. aasta direktiivi 98/71/EÜ disainilahenduste õiguskaitse kohta (EÜT L 289, lk 28; ELT eriväljaanne 13/21, lk 120) artikkel 15; Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230) artikli 4 lõige 2 ja nõukogu 12. detsembri 2001. aasta määruse (EÜ) nr 6/2002 ühenduse disainilahenduse kohta (EÜT 2002, L 3, lk 1; ELT eriväljaanne 13/27, lk 142) artikkel 21.

17 – Vt näiteks Euroopa Kohtu 9. juuli 1985. aasta otsus kohtuasjas 19/84: Pharmon (EKL 1985, lk 2281, punktid 16 ja 26), mis puudutab patendiõiguse lõppemist paralleelse patendi kohta välja antud kohustuslike litsentside korral; Üldkohtu 16. detsembri 1999. aasta otsus kohtuasjas T-198/98: Micro Leader *vs.* komisjon (EKL 1999, lk II-3989, punkt 34), mis puudutab nõukogu 14. mai 1991. aasta direktiivi 91/250 arvutiprogrammide õiguskaitse kohta (EÜT L 122, lk 42; ELT eriväljaanne 17/01, lk 114); Euroopa Kohtu 12. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-479/04: Laserdisken (EKL 2006, lk I-8089, punkt 27), mis puudutab direktiivi 2001/29.

18 – Vt direktiivi 2008/95 artikli 8 lõige 2 ja määruse nr 207/2009 artikli 22 lõige 2.

41. Näib, et ühenduse sordikaitse sarnaneb mitmes mõttes patendikaitsele. Et aga selles valdkonnas puudub kohtupraktika ja võttes arvesse eelotsusetaotluses toodud andmeid, tuleb lähtuda võrdlusest kaubamärgiõigusega.

42. Kaubamärgiõiguses on lõppemise küsimust analüüsitud eelkõige kohtuotsuses Peak Holding.[19] Viidatud kohtuasjas arutas Euroopa Kohtu suurkoda, missugused tagajärjed on sellel, kui ei järgita kaubamärgiga toodete edasimüümise keeldu, mis on sätestatud kaubamärgi omaniku ja Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP) asuva ettevõtja vahel sõlmitud müügilepingus. Euroopa Kohtu arvates puudutab niisugune edasimüügikeeld ainult nende lepingupoolte vahelisi suhteid. See ei välista niisiis turuleviimist EMP-s direktiivi 89/104 artikli 7 lõike 1 tähenduses ega takista seega omaniku ainuõiguse lõppemist olukorras, kus on toimunud ebaseaduslik edasimüük EMP-s.

43. Näib, et ühes hiljem tehtud kohtuotsuses ei ole järgitud sama lähenemist. Nimelt kohtuotsuses Copad analüüsis Euroopa Kohtu esimene koda tagajärgi, mille toob kaasa litsentsilepingu tingimuse järgimata jätmine luksustoodete raames. Euroopa Kohus märkis, et kaubamärgiga kaitstud kauba turuleviimine litsentsiaadi poolt, eirates ühte litsentsilepingu tingimust, on toimunud ilma kaubamärgi omaniku nõusolekuta, kui tuvastatakse, et asjaomane lepingutingimus vastab ühele direktiivi 89/104 artikli 8 lõikes 2 ettenähtuist.[20]

44. Käesolevas kohtuasjas järeldasid mitu poolt kohtuotsusest Copad, et määruse nr 2100/94 artikli 27 lõikes 2 nimetatud litsentsilepingute tagajärgede tõlgendamise ja sama määruse artiklis 16 ette nähtud lõppemise vahel on seos. Erinevalt direktiivi 89/104 artikli 8 lõikest 2 ei sisalda määruse nr 2100/94 artikli 27 lõige 2 siiski mingit litsentsilepingute niisuguste tingimuste ammendavat loetelu, mille litsentsiaadipoolne järgimata jätmine võimaldaks ühenduse kaitse alla võetud sordi omanikul taotleda õigusi, mille see kaitse talle annab.

45. GKE näib järeldavat, et lõppemine ei ole võimalik, kui litsentsiaat on rikkunud litsentsilepingust tulenevat tingimust või piirangut, missugune see ka ei oleks, sest niisugusel juhul on puudu kaitstud sordi omaniku

19 – Eespool viidatud kohtuotsus, punkt 56.

20 – 23. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-59/08: Copad (EKL 2009, lk I-3421, punkt 51).

nõusolek kaitstud sordi materjali loovutamiseks kolmandatele isikutele. Komisjon aga arvab, et ainult see, kui litsentsiaat rikub ühte nendest tingimustest või piirangutest, mis puudutavad toiminguid, milleks on määruse nr 2100/94 artikli 13 lõike 2 kohaselt nõutav omaniku luba, võib lõppemist takistada.

46. Käesolev kohtuasi ei käsitle otseselt direktiivi 89/104 tõlgendamist, kuigi sellele direktiivile on eelotsusetaotluses viidatud. Ma pean siin siiski märkima, et ma ei poolda tõlgendust, mille Euroopa Kohus valis eespool viidatud kohtuotsuses Copad.

47. Esiteks ei sisalda liidu õigusnormid, mis käsitlevad omaniku võimalust tugineda litsentsiaadi suhtes oma intellektuaalomandi õigusele, mingit viidet sellele, et lõppemise kontekstis on võimalik tugineda kolmandate isikute suhtes ka nimetatud õigusele. Seda küsimust on reguleeritud eraldi õigusnormiga. [21]

48. Teiseks on nende õigusnormide eesmärk anda omanikule võimalus tugineda litsentsiaadi suhtes asjaomases õigusaktis ette nähtud õiguskaitsevahenditele, mis on omased intellektuaalomandi õigusele, ning seda lisaks lepinguõiguse üldnormidega tagatud kaitsele. [22]

49. Kolmandaks tundub mulle, et tõlgendus, mille puhul mõiste „omaniku nõusolek" seotakse kolmandate isikute suhtes õiguste lõppemise raames lepingutingimustega, millel on kindlasti suhteline mõju, piirab konkurentsi ja kaupade vaba liikumist viisil, mis on vaevalt kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga, eelkõige võimaluse osas tugineda suhetes kolmandate isikutega litsentsiaadile kehtestatud territoriaalsetele piirangutele.

50. Igal juhul isegi siis, kui Euroopa Kohus valiks lähenemise, mille ta näib olevat valinud eespool viidatud kohtuotsuses Copad direktiivi 89/104 raames, oleks see vastuolus määruse nr 2100/94 asjakohaste artiklite, st selle määruse artiklite 16 ja 27 sõnastusega,

21 – Vt selle kohta määruse nr 2100/94 artiklid 17, 27 ja 94.

22 – Seda mõtet on väljendatud selgemalt määruse nr 6/2002 artikli 32 lõikes 2 („Ilma et see mõjutaks lepinguõiguslikke kohtumenetlusi, võib omaniku ühenduse disainilahendusest tulenevaid õigusi teostada litsentsiaadi suhtes, kes vaidlustab oma litsentsilepingus sisalduva [...] sätte.") Vt ka direktiivi 2008/95 artikli 8 lõige 2, määruse nr 207/2009 artikli 22 lõige 2 ja direktiivi 2001/29 artikli 8 lõige 2.

mis erineb direktiivi 89/104 artiklite 7 ja 8 sõnastusest.

51. Nagu ma juba tõdesin, ei sisalda määruse nr 2100/94 artikli 27 lõige 2 mingit niisuguste tingimuste või piirangute loetelu, millele omanik saab litsentsiaadi suhtes tugineda. [23]

52. Kui Euroopa Kohus valiks komisjoni pakutud lähenemise, oleks tagajärg see, et mõne niisuguse tingimuse või piirangu rikkumine, mis puudutab määruse nr 2100/94 artikli 13 lõikes 2 loetletud toiminguid, takistab omaniku õiguste lõppemist, sest ta ei ole andnud oma nõusolekut. [24] Seega kui litsentsileping käsitleb selle määruse artikli 27 lõikes 1 kirjeldatud ühenduse kaitse alla võtmist, on selle tingimused kolmandate isikute suhtes siduvad. Mulle näib, et see ei ole sugugi kooskõlas määruse nr 2100/94 põhjendusega 14, mille kohaselt peab õiguste lõppemise põhimõtte sisseviimine siiski tagama, et kaitse on proportsionaalne.

53. Õiguste mittelõppemine on nimelt võimalik määruse nr 2100/94 artiklis 16 kehtestatud rangetel tingimustel ning nende tingimuste hulka kuuluvad eelkõige hilisemad ilma loata paljundamise juhtumid. Lisaks toob õiguste lõppemise kaasa toiming, mis on seotud kaitstud sordi materjali loovutamisega kolmandatele isikutele omaniku poolt või tema nõusolekul.

54. Seega ei laiene sordile ühenduse õigusega tagatud kaitse toimingutele, mis puudutavad kaitstud sordi materjali (või sellest materjalist saadud materjali), mis loovutati kolmandatele isikutele omaniku poolt või tema nõusolekul ükskõik missuguses ühenduse osas, välja arvatud juhul, kui need toimingud hõlmavad selle sordi hilisemat paljundamist, mida ei kavatsetud teha juba materjali loovutamise ajal.

55. Kaitse lõpeb määruse nr 2100/94 artikli 16 kohaselt seega siis, kui toimus loovutamine kolmandale isikule, välja arvatud juhul, kui asjaomane kolmas isik paljundab sorti ilma eelneva loata.

56. Kuigi selle asjaolu kontrollimine on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne, märgin, et GKE arvates andis Better3fruit 8. novembri 2001. aasta litsentsilepinguga Nicolaïle ainuõiguse aretada ja turustada

23 – Seevastu direktiivi 89/104 artikli 8 lõikes 2 toodud tingimuste loetelu on ammendav (vt eespool viidatud kohtuotsus Copad, punkt 20).

24 – Tuleb meenutada, et litsentsilepingu tingimused on tavaliselt konfidentsiaalsed ning need võidakse koostada ühendusesiseses kaubanduses keeles, millest litsentsiaadi lepingupartnerid või nende kliendid ei saa aru.

õunapuid „Nicoter” ja ka kasutada nendega seotud õigusi.

57. Minu meelest ei võimalda asjaolu, et Nicolaï ei järginud oma kohustusi, mille eesmärk on säilitada kaubamärki „Kanzi” kandvate õunte tootmise ja turustamise valikulisus, ning seda sellega, et ta ei nõudnud oma lepingupartneritelt eelnevat aretamise litsentsilepingu või isegi turustamise litsentsilepingu sõlmimist,[25] järeldada, et Nicolaï loovutas kaitstud sordi materjali omaniku nõusolekuta. Nicolaïle antud litsentsiga lubas Better3fruit tal sõnaselgelt müüa õunapuid „Nicoter”. Loovutades nii Nicolaïle kaitstud materjali turustamise õigused, kasutas Better3fruit oma ainuõiguse majanduslikku väärtust. Kui Nicolaï ei täida oma lepingulisi kohustusi Better3fruit suhtes, peab sellest tulenevad tagajärjed kandma viimane, mitte kolmas isik. Minu arvates ei saa eelneva loaga seotud tingimuste rikkumist õiguslikult samastada kolmandate isikute suhtes siduva loa puudumisega.

58. Mis puudutab määruse nr 2100/94 artikli 94 ulatust, siis selles on tõesti viidatud ainult selle määruse artikli 13 lõikele 2. Seda tuleb siiski ilmtingimata tõlgendada koostoimes artikli 13 lõikega 3,[26] sest lõike 2 kohaldamine koristatud materjali – käesoleval juhul õunte – suhtes sõltub lõikes 3 nimetatud tingimustest.

59. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata esimesele küsimusele eitavalt.

60. Teine küsimus on esitatud vaid teise võimalusena, juhuks, kui vastus esimesele küsimusele on jaatav. Et ma teen ettepaneku vastata esimesele küsimusele eitavalt, esitan ma järgnevad kaalutlused teise küsimuse kohta ainult teise võimalusena.

B. *Teine eelotsuse küsimus*

61. Oma teises küsimuses soovib Hof van Cassatie teada, kas juhul, kui esimesele küsimusele tuleb vastata jaatavalt, on selleks, et

25 – Nagu on nimetatud ühenduse kaitse alla võetud sordi omaniku ja litsentsiaadi vahel sõlmitud litsentsilepingu lisades 6 ja 7 (millele on viidatud käesoleva ettepaneku punktis 20).

26 – Vt selle kohta Würtenberger, G., *op. cit.*, lk 173.

selgitada välja, kas õigused lõpevad või mitte, vaja teha kindlaks, kas eespool nimetatud toimingute sooritaja oli või oleks pidanud olema teadlik litsentsilepinguga kehtestatud piirangutest.

62. Minu arvates ei ole küsimus, kas kolmas isik, kes teeb toiminguid kaitstud materjaliga, tegutseb heauskselt või mitte, oluline juhul, kui omaniku õigust ei tule pidada lõppenuks.

63. Tuleb märkida, et määruse nr 2100/94 artikli 94 lõikes 1 on täpsustatud tingimusi, mis peavad olema täidetud, et ühenduse kaitse alla võetud sordi omanik võiks esitada rikkumise toimepanija vastu hagi, et lõpetada rikkumine ja/või saavutada mõistliku hüvitise maksmine või mõlemat.

64. Artikli 94 lõikes 2 on loetletud juhtumid, mil omanik võib esitada rikkumise toimepanija vastu hagi ka selleks, et talle hüvitataks selle rikkumisega tekitatud kahju. Selles lõikes on nähtud ette, et selleks, et omanik võiks nõuda niisugust hüvitist, peab rikkumise toimepanija olema tegutsenud tahtlikult või ettevaatamatult. Kerge ettevaatamatuse korral võib selliseid nõudeid vastavalt ettevaatamatuse astmele vähendada.

65. Mulle näib, et liidu intellektuaalomandit reguleerivates õigusnormides kasutatakse mõiste „rikkumine" ja ennetava õiguskaitse vahendite kasutamise võimaluse osas ainult objektiivseid kriteeriumeid.[27] Seega ei saa arvesse võtta subjektiivseid asjaolusid, välja arvatud rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise eesmärgil.[28] Ma nõustun niisiis komisjoni märkusega, mille kohaselt kinnitab asjaolu, et artikli 94 lõikes 1 puudub subjektiivne element – st tahtliku või ettevaatamatu tegevuse nõue – ja seda elementi on mainitud nimetatud artikli lõikes 2, et niisugused subjektiivsed elemendid nagu litsentsilepingu tingimuste teadmine ei etenda rikkumise hindamisel ja selle rikkumise toimepanija vastu hagi esitamise õiguse puhul põhimõtteliselt mitte mingit rolli. Need elemendid tulevad äärmisel juhul mängu siis, kui arutatakse tekitatud kahju hüvitamist, st tingimata pärast rikkumise olemasolu tuvastamist.

27 – See käib ka mõiste „õiguste lõppemine" kohta, vt eespool viidatud kohtuotsus Zino Davidoff ja Levi Strauss (punktid 63–66).

28 – Näib, et direktiivi 87/54 artikli 5 lõikes 6 tehakse sellest põhimõttest erand. Nimetatud õigusnormi kohaselt „[ei takistata i]sikul, kes ei tea pooljuhttoodet omandades või kellel ei ole alust arvata, et toode on kaitstud liikmesriigi poolt käesoleva direktiiviga kooskõlas antud ainuõigusega, [...] nimetatud toodet ärieesmärgil kasutada. Ent toimingute puhul, mis sooritatakse pärast seda, kui isik saab teada või tal on alust arvata, et pooljuhttoode on kirjeldatud viisil kaitstud, tagab liikmesriik, et õiguse valdaja taotlusel võib kohus kooskõlas kohaldatavate siseriiklike seadustega nõuda piisava tasu maksmist".

V. Ettepanek

66. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Hof van Cassatie esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Nõukogu 27. juuli 1994. aasta määruse (EÜ) nr 2100/94 ühenduse sordikaitse kohta, mida on muudetud nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrusega (EÜ) nr 873/2004, artiklit 94 koostoimes selle määruse artikli 11 lõikega 1, artikli 13 lõigetega 1–3 ning artiklitega 16, 27 ja 104 tuleb tõlgendada nii, et omanik või litsentsiaat ei saa esitada õigusrikkumise tõttu hagi kolmanda isiku vastu, kes tegi toiminguid litsentsiaadi poolt talle müüdud või loovutatud materjaliga, kui litsentsiaadil lubati müüa või loovutada kaitstud materjali ükskõik missuguses Euroopa Liidu osas ning selle materjali müümise raames ei järgitud litsentsiaadi ja ühenduse kaitse alla võetud sordi omaniku vahel sõlmitud litsentsilepingus sätestatud tingimusi.

2. Teisele eelotsuse küsimusele ei ole vaja vastata.

   Teise võimalusena tuleb vastata, et selle rikkumise hindamisel ei ole oluline, kas kolmas isik, kes tegi eespool kirjeldatud toimingud, oli või oleks pidanud olema nendest litsentsilepingus sätestatud piirangutest teadlik.